EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 25.11.2009
COM(2009)640 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Pamatprasmes mainīgai pasaulei

Projekts Padomes un Komisijas 2010. gada kopīgajam progresa ziņojumam par darba programmas "Izglītība un apmācība 2010" īstenošanu

{SEC(2009)1598}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Pamatprasmes mainīgai pasaulei

Projekts Padomes un Komisijas 2010. gada kopīgajam progresa ziņojumam par darba programmas "Izglītība un apmācība 2010" īstenošanu

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. IEVADS

Izglītība un apmācība ir Lisabonas izaugsmes un nodarbinātības programmas degpunktā, un tie ir svarīgi elementi turpmākai programmas īstenošanai līdz 2020. gadam. Lai nodrošinātu konkurētspēju, izaugsmi un nodarbinātību, tāpat vienlīdzību un sociālo iekļautību, ir ļoti svarīgi izveidot izglītības, pētniecības un inovācijas "zināšanu trijstūri", kas labi darbotos, un palīdzēt *visiem* iedzīvotājiem apgūt labākas prasmes. Ekonomikas lejupslīdes laikā šie ilgtermiņa uzdevumi kļūst jo aktuālāki. Kā publiskajam, tā privātajam sektoram līdzekļi kļūst ierobežotāki, līdzšinējās darba vietas sarūk, un, lai strādātu jaunajās, nepieciešamas citādas un labākas prasmes. Izglītības un apmācības sistēmām tāpēc jākļūst atvērtākām un atbilstīgākām iedzīvotāju, darba tirgus un visas sabiedrības vajadzībām.

Eiropas līmeņa politiskā sadarbība izglītībā un apmācībā kopš 2002. gada[1] ir ievērojami atbalstījusi valstu izglītības reformas un veicinājusi skolēnu, studentu un praktiķu mobilitāti. Pamatojoties uz šo pieeju un pilnībā ievērojot dalībvalstu atbildību par savām izglītības sistēmām, 2009. gada maijā Padome apstiprināja stratēģisko sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā ("*ET* 2020")[2].

Šis, ceturtais, kopīgais progresa ziņojums veltīts 2007.–2009. gadam izvirzītajiem saskaņotajiem izglītības un apmācības mērķiem. Ziņojuma pamatā ir sīki izstrādāts valsts ziņojumu un paveiktā novērtējums, kas sagatavots, ņemot vērā vairākus rādītājus un kritērijus[3]. Galvenā uzmanība pievērsta tam, kā īstenots 2006. gada ieteikums par pamatprasmēm[4]. Tajā sniegts arī pārskats par valsts mūžizglītības stratēģiju izstrādi un reformām, kas veiktas, lai ieinteresētu par profesionālo izglītību un apmācību (PIA) un lai panāktu tās labāku atbilstību darba tirgus vajadzībām, un lai modernizētu augstāko izglītību. Ziņojumā ņemti vērā arī dažādie jaunie uzdevumi, konkrēti, tie, kas saistīti ar iniciatīvu "Jaunas prasmes jaunām darba vietām"[5]. Kaut arī dalībvalstis ziņojumos tieši nerisina jautājumu par to, kā izglītībai un apmācībai jāreaģē uz ekonomikas lejupslīdi, tomēr, lai Eiropa pārvarētu krīzi, jārisina jautājumi, ko dalībvalstis ir aplūkojušas, proti, cik veiksmīgi īstenota uz prasmēm vērstā pieeja un kā modernizēt PIA un augstāko izglītību.

---

1 OV C 142, 14.6.2002., 1. lpp.
2 OV C 119, 28.5.2009., 2. lpp.
3 SEC(2009)1598 un SEC(2009)1616.
4 OV L 394 30.12.2006., 10. lpp.
5 COM(2008) 868.

Aktualizējušās šādas tendences un uzdevumi.

(1) Lai gan ES kopumā izglītība un apmācība uzlabojusies, lielākā daļa 2010. gadam noteikto kritēriju netiks sasniegti, savukārt, ciktāl ir runa par vitāli svarīgo rakstītprasmes un lasītprasmes kritēriju, rādītāji faktiski pasliktinās. Lai panāktu atbilstību šiem kritērijiem, būs vajadzīgas efektīvākas valstu iniciatīvas. Ekonomikas lejupslīde liek labāk saprast, ka reformām jānotiek steidzami un vienlaikus jāturpina uzlabot izglītības un apmācības sistēmas, lai izpildītu pašus svarīgākos ekonomikas un sociālos uzdevumus.

(2) Daudzas valstis ievieš reformas, kuras cieši saistītas ar pamatprasmju sistēmu. Skolu mācību programmas ir veiksmīgi pielāgotas. Tomēr vēl daudz darāms, lai mācībspēkiem palīdzētu uzlabot prasmes, modernizētu novērtēšanas metodes un ieviestu jaunus mācību organizēšanas paņēmienus. Svarīgs uzdevums ir nodrošināt, lai *visi*, kas mācās, iegūtu no inovatīvas metodikas, arī tie, kas ir nelabvēlīgā situācijā, un kas iegūst PIA un pieaugušo izglītību.

(3) Joprojām paliek aktuāls uzdevums īstenot mūžizglītību, izmantojot oficiālo, neformālo un ikdienējo izglītību, un palielināt mobilitāti. Izglītībai un apmācībai, ieskaitot augstāko izglītību, jākļūst atvērtākai un darba tirgus un visas sabiedrības vajadzībām atbilstīgākai. Īpaša uzmanība jāveltī partnerības izveidei starp izglītību, apmācību un nodarbinātību.

2. PAMATPRASMES

Eiropas mūžizglītības pamatprasmju sistēmā[6] noteiktas 8 pamatprasmes, kas nepieciešamas personiskai izaugsmei, pilsoniskai aktivitātei, sociālai iekļautībai un nodarbinātībai zināšanu sabiedrībā:

1) saziņa dzimtajā valodā; 2) saziņa svešvalodās; 3) matemātiskās prasmes un pamatprasmes dabaszinībās un tehnoloģijās; 4) digitālā prasme; 5) mācīšanās mācīties; 6) sociālās un pilsoniskās prasmes; 7) pašiniciatīva un uzņēmējdarbība; 8) kultūras izpratne un izpausme.

Sākuma izglītībā un apmācībā jāizkopj šīs pamatprasmes līdz līmenim, kas ļauj jauniešiem — arī tiem, kas ir nelabvēlīgā situācijā,— turpināt izglītošanos un strādāt. Pieaugušo izglītībai un apmācībai jādod reālas iespējas visiem pieaugušajiem visu mūžu izkopt un atjaunot pamatprasmes.

2.1. Mācību programmu reformu gaita

ES neapstrīdami ir vērojama tendence izmantot uz prasmēm vērstu mācību procesu un uz mācību rezultātiem vērstu pieeju. Eiropas pamatprasmju sistēma ir lielā mērā to veicinājusi. Dažās valstīs tas bijis politikas reformas pamatā.

Jo īpaši skolu mācību programmas ir ievērojami uzlabotas. Tādi tradicionālie mācību priekšmeti kā dzimtā valoda, svešvalodas vai matemātika un dabaszinības tiek mācīti, lielākā mērā ievērojot starpdisciplīnu pieeju, lielāku uzmanību pievēršot prasmju izkopšanai un pozitīvai attieksmei cieši līdzās zināšanu apguvei un vairāk orientējoties uz "reālajai dzīvei"

[6] OV L 394, 30.12.2006., 10. lpp.

piesaistītiem risinājumiem. Transversālās pamatprasmes kļūst aizvien svarīgākas un tiek izteiktāk iestrādātas mācību programmās. Pēc tam, kad starptautiskās skolēnu novērtējuma programmas *PISA* 2006. gada pētījumā tika secināts, ka daudzās dalībvalstīs pastāv nopietni trūkumi, vairākas valstis izstrādāja stratēģijas vai rīcības plānus, lai paaugstinātu pamatprasmju līmeni jo īpaši lasīšanā, matemātikā un dabaszinībās.

2.2. Citas pārmaiņas skolu mācību organizācijā

Pārmaiņas mācību programmās pārsvarā tiek ieviestas, tomēr ar tām vien nepietiek. Uz prasmēm vērstā pieeja orientējas uz prasmēm un attieksmi, kas vajadzīgas, lai pienācīgi izmantotu zināšanas, uz pozitīvas attieksmes veidošanu pret papildu izglītošanos, kritisku domāšanu un radošumu. Šis uzdevums reāli saistīts ar mācību organizāciju, un tas ir ļoti atkarīgs no skolotāju un skolu vadības spējām. Tādēļ skolām nepārprotamāk jāuzņemas atbildība par skolēnu sagatavošanu tālākizglītībai un šis uzdevums jāatzīst par vienu no galvenajiem uzdevumiem.

2.2.1. Transversālo pamatprasmju praktiskā izmantošana

Digitālās prasmes nodrošināšanai daudz tiek darīts, lai skolās būtu jaunā tehnika un lai nodrošinātu informācijas un sakaru tehnoloģijas (IST) pamatiemaņas. Tomēr jaunieši aizvien vairāk apgūst IST iemaņas ikdienēji, un mazāk uzmanības tiek veltīts tādiem aspektiem kā kritiska jaunās tehnikas un mediju lietošana, riska apzināšanās, ētiski un juridiski apsvērumi. Tā kā cilvēka dzīvē IST tiek lietota aizvien vairāk, tad šie jautājumi tieši jāaplūko mācību procesā. Labāk jāizmanto jauno tehnoloģiju potenciāls veicināt inovāciju un radošumu, jaunas partnerības un izglītības vajadzību individualizēšana.

Mācīšanās mācīties prasmju apguve arī iekļauta daudzās mācību programmās, bet skolām un skolotājiem vajadzīgs lielāks atbalsts, lai šīs prasmes sistemātiski nostiprinātu mācību procesā un visā skolā veicinātu pārliecību par mācīšanās vērtību. Tādas inovatīvas metodes kā personīgie mācību plāni un uz jautājumiem pamatota mācīšanās var būt īpaši noderīgas tiem, kuru iepriekšējā pieredze skolā bijusi neveiksmīga vai negatīva.

Līdzīga veidā, tiecoties iemācīt sociālās un pilsoniskās prasmes, pašiniciatīvu un uzņēmējdarbības garu, un kultūras apziņu, jāpanāk kas vairāk par zināšanu komponentu. Skolēniem vajadzīgs vairāk iespēju uzņemties iniciatīvu un mācīties skolās, kas ir atvērtas darbam, brīvprātīgai rīcībai, sportam un kultūrai, arī ārpusklases darbā ar darba devējiem, jaunatnes grupām, kultūras darbiniekiem un pilsonisko sabiedrību.

Aizvien vairāk partnerībās ar uzņēmumiem vai izveidojot studentu vadītus miniuzņēmumus, tiek veicināta uzņēmējdarbība. Informācijas apmaiņa liecina, ka tas jāpapildina ar rīcību, kas veicinātu iniciatīvas uzņemšanos, radošumu un inovāciju skolās.

2.2.2. Skolotāju un skolu vadītāju izglītība

Mācīšanas kvalitāte ir vienīgais vissvarīgākais faktors skolā, kas izskaidro skolēnu sekmes. Ir norādes, ka dažās valstīs sākotnējā skolotāju izglītība sagatavo skolotājus izmantot uz pamatprasmēm vērsto pieeju. Tomēr lielākā daļa skolotāju jau strādā. Valsts ziņojumi un informācijas apmaiņa par politiku sniedz maz pierādījumu par sistemātiskiem centieniem pienācīgi atjaunot prasmes.

TALIS apsekojums[7] liecina, ka skolotājiem ir maz stimulu uzlabot mācīšanas paņēmienus un izplatītākie profesionālās izaugsmes veidi, kas viņiem pieejami, nav pietiekami efektīvi. Lielākā daļa skolotāju vēlētos vairāk profesionālās izaugsmes iespēju, jo sevišķi par īpašām mācību vajadzībām, IST prasmēm un skolēnu uzvedības modeļiem).

Skolu vadītāju profesionālā izaugsme ir svarīga, jo šie cilvēki atbild par to, lai skolās, proti, sabiedrībā, kurā mācās, izveidotu vidi, kurā skolēniem un skolotājiem bagātināties. Tomēr tikai nedaudzās valstīs ieviesta skolu vadītāju praktiķu obligātā apmācība.

2.2.3. Novērtējuma izstrāde

Aizvien vairāk ir pierādījumu, ka vērtējums spēj veicināt mācību efektivitāti un palielināt motivāciju.

Standartu minimumu un centralizētu vērtēšanu tagad izmanto lielākajā daļā valstu, lai salīdzinoši novērtētu pamatprasmju apguvi vismaz vispārējā izglītībā.

Tomēr lielākā daļa pašreizējo vērtējuma metožu vērstas galvenokārt uz zināšanām un atcerēšanos un pietiekamā mērā neaptver pamatprasmju svarīgās iemaņas un attieksmes dimensiju. Izrādījies arī, ka netiek pienācīgi vērtētas transversālās pamatprasmes un starpdisciplīnu darbs. Būtu jāizvērtē un jāturpina to valstu pieredze, kuras izmanto papildu metodiku, piemēram, līdzinieku vērtējumu, darba mapes, individuālo mācību un/vai skolas novērtēšanas plānus un novērtēšanu pēc projektu principa.

2.3. Vairāk darba lasītprasmes un rakstītprasmes nodrošināšanai, vairāk uzmanības tiem, kas ir nelabvēlīgā situācijā

Laba lasītprasme un rakstītprasme ir pamatprasmju apguves un mūžizglītības priekšnosacījums, tādēļ tā jānodrošina jau no mazotnes. Tāpēc joprojām lielas bažas raisa lasītprasmes pasliktināšanās salīdzinājumā ar 2010. gadam noteiktajiem ES kritērijiem. Nepietiekama skolēnu, jo īpaši zēnu un migrantu, lasītprasme un rakstītprasme nopietni apdraud viņu izredzes iegūt darbu un dzīvot labklājībā. Kaut arī lielākā daļa valstu īsteno īpašus pasākumus, lai atbalstītu lasītprasmes un rakstītprasmes apguvi, tomēr ir skaidrs, ka valstīm jārīkojas efektīvāk.

ES kritērijs 2010. gadam ir par 20 % samazināt sliktas sekmes piecpadsmitgadīgo jauniešu lasītprasmē, bet faktiski procentuālais daudzums ir palielinājies no 21,3 % 2000. gadā līdz 24,1 % 2006. gadā. Skolēniem no migrantu ģimenēm sekmes lasīšanā, matemātikā un dabaszinībās ir sliktākas nekā vietējās izcelsmes skolēniem (*PISA* dati).

Aizvien raksturīgāka kļūst individualizētāka pieeja to skolēnu mācībām, kuri ir nelabvēlīgā situācijā. To bieži vien papildina mērķtiecīgs atbalsts skolēniem, kam nav pietiekamas lasītprasmes, arī migrantiem, un kam ir īpašas izglītības vajadzības vai kam ir risks priekšlaikus pārtraukt mācības. Valstu ziņojumi liecina, ka uzlabojumi ir lēni un ka joprojām lielas grūtības sagādā trūkumu novēršana.

[7] ESAO 2009.

Starp valstīm, kas mācību procesā integrē skolēnus ar īpašām vajadzībām un kas mācībās īsteno segregāciju, to skolēnu daudzums, kam ir īpašas vajadzības un kas izglītojas segregācijas apstākļos, salīdzinājumā ar kopējo skolēnu skaitu, kuri apgūst obligāto izglītību, ir no 0,01 % līdz 5,1 % (vidēji ES — 2,1 %).

Lielākajā daļā valstu tiek radītas jaunas stratēģiskas programmas pamatiemaņu, konkrēti, lasītprasmes, rakstītprasmes un rēķināšanas, apguvei agrīnā vecumā. Dažkārt tās papildina vai nu sistemātiska agrīna mācību problēmu atklāšana, kam seko atbalsts to risināšanai, lai nepieļautu, ka skolēni atpaliek, vai arī programmas, kuru mērķis ir palielināt interesi par tādām disciplīnām kā svešvalodas vai matemātika un dabaszinības.

Konkrētie pasākumi, kā apmierināt to grupu vajadzības, kuras ir nelabvēlīgā situācijā, ir kopīgi, tomēr dažas valstis ir izveidojušas visaptverošu regulējumu gan attiecībā uz skolēnu vairākumu, gan attiecībā uz konkrētām mērķgrupām, ieskaitot tiesību īstenošanai pieņemtos tiesību aktus.

2.4. Nepietiekama vērība pamatprasmēm profesionālajā izglītībā un apmācībā un pieaugušo izglītībā

PIA tradicionāli lielāka vērība veltīta prasmēm nekā vispārējai izglītībai. Tomēr lielākajā daļā valstu PIA sistēmās nav tik sistemātiskas pieejas Eiropas sistēmā definēto pamatprasmju kopumam kā vispārējā izglītībā. Jo īpaši lielāka uzmanība jāpievērš saziņai svešvalodās un transversālo prasmju kopumam, kuras kļūst aizvien svarīgākas, ņemot vērā jaunās darba tirgus un sociālās vajadzības. Grūtības saistītas ar mācību programmām, mācību metodēm, kā arī PIA mācībspēku izglītību.

Lielākā daļa valstu uzsver efektīvas pieaugušo izglītības sistēmas svarīgumu. Tās mērķis ir nodrošināt pieaugušajiem labākas darba tirgum nepieciešamās iemaņas, sociālo integrāciju un sagatavot aktīvām vecumdienām.

Zināmā mērā pieaugušie jau izglītojas un tiek apmācīti vairāk, tomēr ar to nepietiek, lai sasniegtu 2010. gadam izvirzīto kritēriju 12,5 %. 2008. gadā četrās nedēļās pirms apsekojuma 9,5 % eiropiešu vecumā no 25 līdz 64 gadiem piedalījās apmācībās, un varbūtība pieaugušajiem ar augstu kvalifikāciju piedalīties apmācībā bija piecas reizes lielāka nekā šāda varbūtība mazkvalificētiem cilvēkiem.

77 miljoniem eiropiešu 25 līdz 64 gadu vecumā (gandrīz 30 %) vēl aizvien labākajā gadījumā ir tikai vidējās izglītības zemākais līmenis.

Atbalsta pasākumi pieaugušajiem pamatprasmju apguvei ir jauni, pārskatīti tiesību akti, labāka mācību pasniegšana un pārvaldība, kā arī īpaši finansēšanas pasākumi. Atbilstīgi pieaugušo izglītības rīcības plānam[8] tiek pievērsta uzmanība lasītprasmei un rakstītprasmei, valodām un digitālajai prasmei, jo īpaši tādu pieaugušo un imigrantu vidū, kam ir maza kvalifikācijas un/vai kas ir bez darba. Izplatītas ir "otrās iespējas" programmas, kuru uzdevums ir nodrošināt vidusskolas kvalifikāciju. Dažkārt kursos ar profesionālās izglītības ievirzi ir iekļauta lasītprasmes, rakstītprasmes un rēķināšanas apguve. Tiek uzskatīts, ka labi panākumi ir nodrošināti tad, ja šādus pasākumus apvieno ar profesionālo orientāciju un oficiālās, neformālās un ikdienējās izglītības atzīšanu.

[8] COM(2007) 558 un OV C 140, 6.6.2008., 10. lpp.

Tomēr attiecībā uz pieaugušo izglītību ir svarīgi arī tas, lai izglītības sniegšana aptvertu visas pamatprasmes, nevis tikai orientētos uz atsevišķām prasmēm, piemēram, lasītprasmi un rakstītprasmi vai konkrētām profesijas iemaņām. Tai jānodrošina, lai pieaugušie, ieskaitot mazkvalificētos, pieaugušos ar īpašām izglītības vajadzībām un vecākā gadagājuma cilvēkus, apgūtu visu līmeņu prasmes. Pieaugušo izglītībā pienācīgi jāatjaunina mācībspēku prasmes.

3. MŪŽIZGLĪTĪBAS STRATĒĢIJAS UN INSTRUMENTI

3.1. Mūžizglītība — iesakņojies jēdziens

Visas ES valstis atzīst mūžizglītību "no šūpuļa līdz kapam" par galveno izaugsmes, nodarbinātības un sociālās iekļautības faktoru. Būtisks aspekts ir tas, cik liela daļa no 4 līdz 64 gadus vecajiem izglītojas un tiek apmācīti, un tā palielinās gandrīz visās ES valstīs[9].

Lielākajā daļā valstu pieņemtas precīzi formulēts mūžizglītības stratēģijas. Īpaši pūliņi veltīti tam, lai uzlabotu instrumentus elastīgu mācību modeļu atbalstam atšķirīgu izglītības un apmācības sistēmu starpā.

Īstenojot Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūru (EKI), sasniegts izšķirīgi svarīgs posms. Lielākā daļa valstu ievērojami uzlabojušas valsts kvalifikācijas ietvarstruktūras, aptverot visus izglītības un apmācības līmeņus un veidus un līdz 2010. gadam savās ietvarstruktūrās iekļaujot norādi uz EKI. Tas ir saistīts ar mācību rezultātu plašāku izmantojumu, lai noteiktu un raksturotu kvalifikācijas un validētu neformālo un ikdienējo izglītību.

Veikti arī pasākumi, lai uzlabotu sistēmas, kas palīdz orientēties mūžizglītībā, jo īpaši pieaugušajiem. Atšķirīgās sistēmas, kas palīdz orientēties, vēl aizvien ir labāk jākoordinē, arī lai palīdzētu jauniešiem pabeigt izglītību un apmācību un iekļūt darba tirgū.

3.2. Īstenošana joprojām sagādā grūtības

Mūžizglītības stratēģiju īstenošana un tālāka izstrāde joprojām ir ļoti svarīgs uzdevums. Stratēģijas ir saskanīgas un visaptverošas tikai dažos gadījumos, dažkārt tās orientējas uz konkrētam nozarēm vai mērķgrupām, nevis aptver visu cilvēka mūžu. Lai stratēģijas būtu efektīvas, tām jāaptver pietiekami ilgs laiks, jāpiedāvā iespējas visām vecuma grupām, tās jāpārskata un jāuzlabo. Lai uzlabotu programmu atbilstību vajadzībām un ietekmi un lai motivētu cilvēkus mācīties, jāpanāk, lai vairāk līdzdarbotos ieinteresētās personas, lai būtu labāka sadarbība ar politikas jomām, kas ir ārpus izglītības un apmācības. Svarīgs jautājums, kas risināms pašreizējās ekonomikas krīzes laikā, ir pienācīgu mehānismu trūkums stratēģiskai ierobežotu resursu izmantošanai, kā arī jaunas vajadzības pēc prasmēm.

4. PROFESIONĀLĀ IZGLĪTĪBA UN APMĀCĪBA

4.1. Uzlabojas PIA kvalitāte un spēja ieinteresēt

Kopenhāgenas procesa galvenais uzdevums, proti, uzlabot PIA sistēmu kvalitāti un spēju ieinteresēt, tiek risināts, konkrēti, atbilstīgi nesen pieņemtajai Eiropas PIA kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūrai[10] tiek īstenots kvalitātes nodrošināšanas

---

9 Sk. SEC(2009) 1616 1. nodaļas 1.2. grafiku.

10 OV C 155, 8.7.2009., 1. lpp.

sistēmas. Lielākajā daļā ES valstu tā ir prioritāte. Īpaša uzmanība tiek veltīta PIA mācībspēku profesionalitātes palielināšanai. Valstis aizvien vairāk izmanto modulāro izglītību, lai PIA sniegšana būtu elastīgāka un labāk atbilstu kā izglītojamo, tā uzņēmumu vajadzībām.

4.2. Jānodrošina vajadzībām atbilstošāka PIA

Kā jau minēts iniciatīvā "Jaunas prasmes jaunām darba vietām", galvenie uzdevumi saglabājas tie paši. Ja PIA sistēmas nespēs ātrāk un elastīgāk reaģēt uz gaidāmo vajadzību pieaugumu pēc prasmēm un iemaņām, tad paredzams, ka neatbilstība starp iemaņām un darba tirgus prasībām līdz 2020. gadam tikai palielināsies.

Lai uzlabotu PIA atbilstību darba tirgus vajadzībām, apmācība darba vietā aizvien vairāk papildina apmācību skolā. Vairākas valstis, kurās nav spēcīgu tradīciju šajās jomās, veido jaunas mācību prakses shēmas un izvērš sadarbību ar sociālajiem partneriem PIA apguves plānošanai un atjauninašanai. Ja PIA sistēmas vēlamies pielāgot jaunajām darba tirgus vajadzībām, ļoti svarīgi ir nodrošināt ciešāku sadarbību ar uzņēmējdarbības vidi un vairāk iespēju izglītoties darba vietā. Vairāk pūliņu jāveltī arī tam, lai izstrādātu efektīvus instrumentus, kā sagatavoties jaunajām vajadzībām pēc iemaņām.

Lielāku uzmanību veltījot tam, kā pavērt jaunus ceļus pārejai no PIA uz augstākās izglītības apguvi, vienlaikus jāpanāk, lai uzlabojumi noritētu ātrāk. Vēl aizvien jāgādā par to, kā ieinteresēt PIA apguvējus, piedāvājot izredzes apgūt labākas prasmes un mobilitātes iespējas, kā arī lielāku atbalstu, sniedzot norādījumus un nodrošinot valodu mācības.

5. AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS MODERNIZĀCIJA

5.1. Daži uzlabojumi finansējuma pieejamībā un dažādošanā

Aizvien palielinās politiskā izpratne par to, ka mūžizglītības nodrošināšanai jāgādā par to, lai netradicionāliem studentiem būtu pieejama augstākā izglītība. Lielākā daļa valstu veikušas pasākumus, tostarp nodrošinājušas finanšu stimulus, lai izglītotos vairāk tādu cilvēku, kuru sociālekonomiskais stāvoklis ir sliktāks.

24 % pieaugušo Eiropā (25-64 gadus veci) ir sasnieguši augstu izglītības līmeni (proti, ieguvuši terciāro izglītību), un tas ir ievērojami mazāk nekā ASV un Japānā (40 %).

Augstākās izglītības iestādēs ienākumu plūsmas pašlaik dažādojas, un par dominējošo avotu kļuvusi mācību maksa. Aizvien raksturīgāki kļūst līgumi, ko noslēdz, pamatojoties uz rezultātiem, un augstākās izglītības iestāžu konkurence, arī par publisko finansējumu.

5.2. Aizvien nepietiekami ieguldījumi mūžizglītībā un to nodrošināšana nepilnīgi

Jo īpaši ekonomikas krīzes laikā jāturpina palielināt gan publisko, gan privāto līdzekļu ieguldījumus. Atzinīgi vērtējamas dažu ES dalībvalstu iniciatīvas augstākajai izglītībai piešķirt vairāk līdzekļu ar noteiktu mērķi; vēl lielāka dažādošana jāpanāk, piesaistot papildu finansējumu.

Ļoti nopietns šķērslis augstākās izglītības nozīmes palielināšanai nodarbināto profesionālās vai personiskās izaugsmes turpināšanā ir neelastīga struktūra un kultūra. Augstākās izglītības iestādēm jāsaņem stimuli izstrādāt elastīgākas mācību programmas un apmeklējuma režīmus,

un lielākā mērā atzīt iepriekšējās izglītības derīgumu. Izstrādājot visaptverošas valsts kvalifikācijas sistēmas, jāparedz spēcīga augstākās izglītības loma.

Lai augstskolas būtu atvērtas netradicionāliem studentiem un lai dažādotu augstskolu ienākumus, ļoti svarīga ir to autonomija un labāka mācību iestāžu pārvaldība un pārskatatbildība. Augstskolu un uzņēmumu partnerībās[11] var rasties pienācīgi apstākļi lielākam privātajam finansējumam no uzņēmumiem, un atbilstīgi iniciatīvai "Jaunas prasmes jaunām darba vietām" šādas partnerības var palīdzēt augstskolām izstrādāt mācību programmas un kvalifikācijas, kas labāk atbilst darba tirgus un studentu vajadzībām pēc prasmēm[12].

6. TURPMĀKĀ VIRZĪBA

6.1. ES sadarbības pastiprināšana. Jaunās stratēģiskās sistēmas ieviešana

Šajā 2010. gada kopīgajā progresa ziņojumā konstatēti uzlabojumi vairākās svarīgās jomās un parādīts, kā Eiropas sadarbība veicinājusi valstu reformas[13]. Tomēr tajā konstatēti arī vairāki ļoti svarīgi uzdevumi, kas konkrēti saistīti ar pamatprasmju pilnīgu īstenošanu un izglītības un apmācības atvērtību un atbilstību vajadzībām, tādēļ kā Eiropas, tā valstu līmenī vajadzīga tālāka politiskā rīcība.

ET 2020 stratēģiskajā sistēmā paredzēti līdzekļi šo uzdevumu veikšanai. Turpmākie pasākumi jāiekļauj prioritārajās darba jomās, kas konkrēti paredzētas *ET* 2020 pirmajā darba ciklā 2009. līdz 2011. gadā un saistītas ar iniciatīvas "Jaunas prasmes jaunām darba vietām" un ES jaunatnes stratēģijas[14] īstenošanu.

6.2. Pamatprasmes visiem, apgūstamas mūžizglītībā

Daudzas valstis reformē jo īpaši skolu mācību programmas, tieši pamatojoties uz pamatprasmju sistēmu. Tomēr, lai katram iedzīvotājam nodrošinātu augstas kvalitātes mūžizglītības iespējas, jāpanāk, lai inovatīvu pieeju mācību procesam izstrādātu un īstenotu plašāk.

- Vairāk pūliņu jāveltī tam, lai tiem, kurus apdraud nesekmības risks, palīdzētu apgūt pamatprasmes. Vēl vairāk jāracionalizē pašreizējie centieni nodrošināt papildu finansējumu skolēniem, kas ir nelabvēlīgā situācijā, atbalstu īpašām izglītības vajadzībām apstākļos, kas veicina iekļautību, vai mērķtiecīgus pasākumus pret priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu. Vislielākās bažas saistītas ar to, ka aizvien palielinās to skolēnu skaits, kam ir slikta lasītprasme. Kā valsts, tā Eiropas līmenī vajadzīga visaptveroša rīcība, kas aptvertu visus izglītības līmeņus no pirmsskolas līdz PIA un pieaugušo izglītībai.

- Enerģiskāk jārīkojas, arī lai izstrādātu mācīšanas un vērtēšanas metodes atbilstīgi uz prasmēm vērstajai pieejai. Izglītojamajiem jāapgūst ne vien zināšanas, bet arī attiecīgās iemaņas un attieksme. Īpaši pūliņi jāveltī transversālo pamatprasmju apguvei, kas ir ļoti svarīgas radošumam un inovācijai, panākumiem darba tirgū un sabiedrībā kopumā. Nepārtrauktajai visu mācībspēku un skolu vadītāju profesionālajai izaugsmei jābūt tādai,

---

11 COM(2009) 158.
12 Sk. *Eurobarometer No 260*.
13 Sk. arī SEC(2009) 1598.
14 COM(2009) 200.

lai viņi apgūtu pedagoģiskās un citas prasmes, kas neapšaubāmi vajadzīgas, lai īstenotu jaunos uzdevumus, kas saistīti ar šo pieeju. Tas ir arī ļoti svarīgi, lai veicinātu skolotāja profesijas apguvi.

- Mums ir jānostiprina prasmes, kas vajadzīgas, lai varētu turpināt izglītību un iekļauties darba tirgū, kas bieži vien ir divas savstarpēji saistītas jomas. Tas nozīmē, ka uz pamatprasmēm vērstā pieeja jāizvērš arī ārpus skolām PIA un pieaugušo izglītībā un jānodrošina, lai augstākās izglītības nodrošinātie rezultāti labāk atbilstu darba tirgus vajadzībām. Tātad jāuzlabo arī paņēmieni, kā vērtēt un fiksēt transversālās prasmes, iemaņas un attieksmi, kas ir svarīgas, lai nodrošinātu dalību darba tirgū un talākizglītībā. Jāizstrādā vienota pieeja, kas sasaistītu izglītību/apmācību un darba tirgu, lai iedzīvotāji un darba devēji saprastu, kā pamatprasmes un mācību rezultāti atbilst uzdevumiem un profesijām. Tas papildus veicinātu iedzīvotāju profesionālo un ģeogrāfisko mobilitāti.

6.3. Partnerības pieejas izvēršana

Lai iedzīvotāji apgūtu labākas prasmes un lai cilvēki būtu labāk sagatavoti nākotnei, arī izglītības un apmācības sistēmām jākļūst atvērtākām un labāk jāatbilst citu jomu vajadzībām.

- Visos līmeņos jāveicina izglītības iestāžu un citu jomu, jo īpaši nodarbinātības jomas, partnerības. Šādas partnerības apvienotu izglītības un apmācības praktiķus, uzņēmējus, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, valsts un reģionu iestādes kopīgiem uzdevumiem ar mūžizglītības perspektīvu. Tādējādi varētu radīt jaunas iespējas izglītības mobilitātei.

- Jānodrošina vairāk stimulu, kas rosinātu augstākās izglītības iestādes kļūt atvērtākām netradicionāliem studentiem un grupām, kas ir nelabvēlīgā situācijā, cita starpā veidojot partnerības ar citām jomām.

- Izglītojamajiem dodamas vairāk un labākas iespējas gūt praktisku pieredzi un priekšstatu par profesionālo, pilsonisko un kultūras dzīvi. Tālab ne vien PIA un pieaugušo izglītībā, bet arī skolās un augstākās izglītības iestādēs lielāka nozīme jāatvēl iespējām izglītoties darba vietā, mācību praksei un brīvprātīgas darbības shēmām.

- Mūžizglītības stratēģiju izstrādē un īstenošanā jāiesaista ieinteresētās personas un izglītības sniedzēji un jāietver sadarbība ar politikas jomām ārpus izglītības un apmācības.

6.4. Izglītības un apmācības nozīme ES stratēģijā pēc 2010. gada

Ieguldīt izglītībā un apmācībā ir izšķirīgi svarīgi, lai rastu risinājumus izejai no ekonomikas krīzes, šādi ieguldījumi jāparedz gan ilgtermiņa strukturālajās reformās, gan kā līdzeklis krīzes tūlītējās sociālas ietekmes mazināšanai. Vairāk nekā iepriekš Eiropas konkurētspēja pasaulē ir atkarīga no iemaņām un spējas inovēt, kā arī no ātras pārejas uz zināšanu ekonomiku ar zemu CO_2 emisiju līmeni.

Jāpastiprina izglītības un apmācības nozīme zināšanu trijstūra nostiprināšanā. Ja nebūs stingra zināšanu, iemaņu un prasmju pamata, kas atbalsta talantu un radošumu no agrīna vecuma un kopj tos arī brieduma gados, inovācija un izaugsme būs vāja.

Mūžizglītība un kvalitatīvas izglītības un apmācības nodrošinātā mobilitāte ir neatsverams devums centienos panākt, lai visi cilvēki varētu apgūt iemaņas, kas vajadzīgas ne vien darba tirgum, bet arī sociālajai iekļautībai un aktīvam pilsoniskumam. Stratēģiskā sistēma

“*ET* 2020” kopā ar iniciatīvu “Jaunas prasmes jaunām darba vietām”, būdamas nākamās izaugsmes un nodarbinātības stratēģijas centrā, veicina šā visaptverošā mērķa īstenošanu.